

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/86805,Niemiecki-Oboz-Zagłady-Treblinka-II-lipiec-1942-listopad-1943.html>
23.04.2024, 11:30

Niemiecki Obóz Zagłady Treblinka II (lipiec 1942 - listopad 1943)

Atak Niemiec i Związku Sowieckiego na Państwo Polskie we wrześniu 1939 roku rozpoczął II wojnę światową i umożliwił Holocaust. Treblinka była jednym z głównych niemieckich obozów śmierci w ramach Akcji Reinhardt (*Aktion Reinhardt*), podczas której mordowano Żydów z centralnych ziem polskich, zwanych Generalnym Gubernatorstwem (*General Gouvernement*). Położona była w tzw. dystrykcie warszawskim (*Distrikt Warschau*), w starostwie sokołowskim (*Kreishauptmannschaft Sokolow*). W Treblince zginęło więcej polskich Żydów aniżeli w Chełmnie nad Nerem, Bełżcu, Sobiborze, Majdanku czy w Auschwitz. Jest to największy polski cmentarz w dziejach.

Wyspecjalizowane metody zadawania śmierci spowodowały, że do zamordowania blisko miliona osób wystarczyło niewiele ponad 12 miesięcy, 20 ha zamaskowanego i wyizolowanego terenu, kilkanaście baraków, kilka komór gazowych, kilkudziesięciu Niemców, setka przeszkolonych jeńców sowieckich, około tysiąca sterroryzowanych i zmuszonych do pracy niedoszłych ofiar, a także bezradność polskiego otoczenia i milczenie świata. Gazowanie i palenie 6 tysięcy ludzi trwało 2-3 godziny i odbywało się czasami nawet trzy razy dziennie.

Większość ofiar była bezbronna z powodu fizycznego wycieńczenia, terroru, troski o najbliższych i systemu mistyfikacji rzekomego obozu pracy. Mimo to wśród

Widok na bocznicę kolejową obozu zagłady w Treblince, 7 listopada 1945 r. Fot. AIPN

żydowskich komand roboczych, pod wodzą lekarza z Warszawy Juliana Chorążycznego, zawiązała się konspiracja. 2 sierpnia 1943, wzorując się na powstańcach z getta warszawskiego, zorganizowano zbrojny opór. Blisko połowa robotników żydowskich uciekła. Przeżyło około dwustu. Wśród nich także pochodzący z Częstochowy Samuel Willenberg (1923–2016).

Konspiracja polska pod koniec 1942 wiedziała już, co dzieje się w obozie. Pisała o tym prasa podziemna, m.in. „Biuletyn Informacyjny”. Wywiad Armii Krajowej, m.in. za pośrednictwem kolejarza, który po wojnie spisał swe wspomnienia, Franciszka Ząbeckiego, rozpatrywał ewentualny atak na obóz. Raporty, które szły do Rządu Polskiego w Londynie, oraz przekazywane światu informacje o zagładzie Żydów nie spowodowały reakcji aliantów.

Oprawcy skutecznie usuwali ślady swojej zbrodni. Majątek ofiar zrabowano i przekazano do skarbca III Rzeszy. Infrastrukturę jeszcze w 1943 roku, po wydobyciu i spaleniu zwłok, zniszczono. Po byłym obozie niemieckim w Treblince pozostała pamięć o jego ofiarach, bogate skarby kultury, które zamordowani wytworzyli, a także ostrzeżenie i nadzieja dla świata, by podobnych zbrodni ludobójstwa już nigdy nie było.

[Prezentowane na wystawie eksponaty są także tego elementem.](#)

Ogólny widok na teren ekshumacji. Widoczna południowa część obozu w kierunku rampy kolejowej.
Fot. AIPN

Oprac. dr Marcin Urynowicz, Biuro Badań Historycznych IPN